

VERIȘOARA LINA.

I.

— Buna dimineată verișoară! La mulți ani cu bine și cu sănătate. Ah! Ce înger, ce figură, ce grații, ce...

— Ieși, ieși, ieși afară!

— Dar ce s'a mai petrecut pe aici? Ce mai vești, ce mai noutăți?

— Declarații și iar declarații.

— De ce, de resbel?

— Ba . . .

— Faliment

— Curat! Ba chiar mezat! Zeu, parcă sînt smințiți niște oameni. Își închipuiesc că au a face tot cu copii și mereu tot . . .

— Nu mai zice! Vra se zică și-au dat peste om?!

— Mă rog, dacă se poate...

— Nu, ieartă-mă verișoară, să știți, că de acum nu mai zic nimica. Așa mai înțeleg și ieu. Haide! Inainte! curaj!.. Vor vedea iei cine e verișoara Lina. Acuma văd și ieu că am o verișoară cu care mă pot mîndri. Dar spune, mă rog, ce te uiți așa la mine?

— Văd că iar ai început după obiceiul teu, se vede. că gîndești . . . . .

— Ce să gîndesc mai mult de cît ceea ce este? Gîndesc că ai început iară a suna clopotul ce știți că-mi place.

— Bine! Nu zic nemic, dar ține și vezi singur.

— Ce? Serisori? A! dar ai mai multe! Cîte-sînt? Una, două, trei . . . mă spăriesem mi s'a părut că-s o mulțime. Să începem a le ceti, dar să-mi ieu mai întăiū un scaun.

Ast feliū vorbeau acei doi verișori într'o odaie ale

căria ferești respundea la stradă. În timp ce verișorul Costică se așeza să cetească, verișoara Lina închise fereastra și apoi se puse lângă Costică, care începu a ceti:

„Duducuță!!

„Aibi milă mă rog și nu te îndură de un sufletel care te iubește ca pe un îngerăș, ca pe un bobocel, ca pe copilul seu, ca pe un... nu știu ce.“

— A! Minunat! zise Costică, și apoi ceti mai departe:

„Duducuță! Poate că te sfiști, să-mi spui, că mă iubești. Nu te teme înse. Îți voi fi cel mai credincios și te voi ține ca pe un cânăraș.“

— În cușcă verișoară.

— Hai înaintea.

„Știi că sînt om cu influență și cu putere. Am vorbit chiar și boierului—Cuconului Iancu Nestor—tatăl D-stră. Doamne, dacă ai ști cum s'a bucurat boierul, cînd a auzit, că voiesc să-i fiu ginere, n'ai ști ce să mai faci. Din partea mea ți-o spun că aștept cu nerăbdare momentul, cînd vom fi amîndoi înaintea altariului.

Al D-stră cel mai credincios servitoriū.

Necolai Berechetu.“

— Bun! Apoi verișoară am onoarea a-ți adresa felicitările mele.

— Nu-ți e greu, mă rog?..

— Ce?... Nu cum-va? Poate nu-ți place să fii M-me Berechetu, ori Berechetoaea, Berecheteasa...?

— Mai stăi, că mai sînt încă...

— Ei! și ce are a face? Văd că Berechetu are bune planuri; dar să văd acestălalt ce zice. Ascultă:

„Scumpa mea D-șoară Lină!

Nu am cuvinte în de ajuns, ca să-ți pot spune cît

sufăr din cauză, că te iubesc. N'ași fi voit să-ți tulbur momentele de fericire, în care te găsești poate, spunîndu-ți, că sufăr; dar, te rog, te conjur pe tot ce e mai sacru, pe amorul nostru, ca nu cum-va să verși vr'o lacrimă pentru suferința mea, pentru că dacă-ți scriu, fac aceasta supunîndu-mă la dorința inimei mele, care nu bate de cît pentru D-stră. Știu că mă iubești precum te iubesc și ieu și te rog nu despera nici un moment, precum nu desperez nici ieu. Știu că Neneaca e foarte intimă cu Neneaca D-stră și cred că nu poate fi pentru iele o altă bucurie mai mare de cît, să vază că ne iubim. Astă noapte m'am primblat până pe la trei oare pe lîngă casele D-stră, numai ca să vezi cît de mult mă sacrific ieu pentru D-stră, fiind că auzisem că sînteți duși de acasă și gîndeam că vă voiîntîlni, cînd vă veți întoarce. Dar în zădar trecu și această noapte și ieu tot oftînd am rămas.

BCU Cluj / Centrala de Arhivare și Bibliotecă Cluj

Al D-stră iubit.

Nunuleț

— Bietul Nunuleț, sermanul, a rămas oftînd pe stradă. Auzi verișoară?

— Costică . . . .

— Ba fără glumă, o inimă atît de suferindă și de sîngerîndă, păcat . . . păcat, zeu, să rămînă pe stradă oftîndă.

— Nu mai mîntui?

— Dar nu te gîndești la răsplata lui D-zeu, pentru că ești așa de crudă și lași să-și pieardă tinerețele pe stradă un Nunuleț, care e încă în primăvara vieții, cînd totul îl inspiră, cînd pentru dînsul totul e poezie, cînd totul îl încîntă și tu... ah, verișoară ai o inimă nesimțitoare, o inimă de ghieață . . . .

— Mai încet, mă rog.

— O inimă . . . .

— Costică !

— Îmi pare reu că nu m'ai lăsat, să mîntuie. Tocmai începusem a mă inspira.

— Ești ne suferit.

— Se poate, dar am dreptate. . . .

— Dreptate!

— Se'nțelege. Cine nu se bucură, să aibă cumnați, și încă ce cumnați? Berecheți și Nunuleți, și . . . cum îl chiamă pe cel alt, pe cel al treilea?

— Verescu.

— Cum? mai zi o dată.

— Nu, nu!. Vroiam să zic Cfitescu.

— Da, da! Tocmai. Ian se vedem ce mai zice și D-lui. Ascultă.

„Lino!

— Auzi! Dar D-lui nu scrie mult, se vede că e mai sentimental. Lasă mai mult, să se înțeleagă. Ascultă:

„Știi cît sînt de decis, și ce ași fi în stare, să fac pentru tine. Știi cu cît foc te iubesc. Tu mă cunoști. Nu sînt o căzătură ca Berechetu. Fă tot ce poți, numai să ne vedem odată împreună. Vom pleca imediat în streinătate, unde vom ști, să ne amuzăm. Știu că rudele noastre, mai ales ale mele, toate sînt de acord în astă privire. Pentru niște junii ca noi e foarte necesar voiajul. Vom merge în Paris, ne vom primbla, ne vom amuza, vom studia. Ce fericită păreche!!.. Zeu, numai asta visez. Am fost bolnav vr'o cîte-va zile și n'am putut să-ți scriu. Te sărut de miî de ori.

Cfitescu.,

— Bun! Vra să zică sîntem cfit, le-am cetit pe toate. Ce mai zici acum verișoară? Ce stai așa pe gînduri? Ce nici asta nu-ți place? Ei, unde te duci?

— Lasă-mă. Nu știu ce se aude. Mă duc, să văd. Stăi aice!

— Mai ales. Du-te, du-te răpede poate vor fi venit

. . . așa.

....Sărmana fată. Eu o necăjesc mereu și ea se face

foc. Gîndește că o cred în adevăr așa de copilăroasă precum îi zic. Dar să vedem, ce e de făcut acum? Se teme, că nu va mai scăpa de acești D-ni și e cam de gîndit în adevăr, lumea e atît de oarbă.... Mai ales Berechetu se ține grapă. Știu că s'ar prinde Berechetu, care-i peste 50 de ani, să se căsătorească cu o fată de 18 ani, ca Lina. D'apoî prostul cel de Nunuleț! D'apoî Cfîtesteu!... Stimabilul Cfîtescu.... Ce dracul parcă a tunat și i-a adunat. Tot unul și unul. Berechetu spune, că o iubește ca pe copilul seu. Blăstematul! Asta vra să zică iubire! O iubește ca pe copilul lui și voește s'o iee de soție! . . . Scîrbosul! Aceasta e nerușinare! Își bate joc de simțimente. Pentru dînsul Lina e o păpușă! . . Păpușa lui Berechetu!.... Nu. Nu va fi . . . .

.....Dar, stăi. Pentru ce se încurcă Lina cu numele lui Verescu? Asta-mi dă a înțelege, că îl iubește, și mi se pare, că e cam adevărat. Mi se pare, că nu mă prea amăgesc, de și ea nu mi-a spus. Dar ce zic eu? — Nici n'avea pentru ce să-mi spună. Desul că îmi cere ajutoriul meu, ca să se mîntue de aceștia și mai adinioară am făcut foarte bine că n'am stăruit mai mult, ca să-mi spună pentru ce pomenise de Verescu. Ori-ce inimă simțitoare își are secretele sale. Pe lîngă acestea Verescu e un om cum se cade, n'am ce zice și după cît mi-se pare iubește și el pe Lina. Nu l'am auzit spunînd nimică, pentru că e un om prea cu judecată și nu un flecariu sau un spînzurat ca Cfîteștii ceialalți. Verescu e un băet tînăr, un băet cu inimă . . . . si poate nu știe nemică de năcazul ce are Lina cu acești smintiți.

....Ce e de făcut? Ce e de făcut? Ce dracul? Trebuie făcut ceva. Ian vezi cum toți zevzecii, toți proștii, toți destrămații, toți cartoforii și toate căzăturile se grămădesc ca la un mezat, să se însoare cu fete oneste și tinere!! Toți găgăuții, cît sînt de proști, tot cred că

fiind bărbați sînt mai hitri și mai deștepți de cît orice femei. . . .

Bun! Ideea e foarte nimerită. Am găsit, în fine un mijloc. Da! E bun, minunat! Dar, ce nu mai vine Lina!

Asa, așa! Lasă jupînilor. Las de nu veți fi mulțumiți! Veți vedea ce însemnează a se jucă cine-va cu sentimentele altora.

Astfelîu se gîndea Costică așteptînd pe vară-sa. Ar fi voit să se ducă, dar voia să se întîlnească cu Lina. Căta mereu la ceasornic. Voia să se ducă mai degrab, ca să-și pună planul în lucrare. Se primbla prin casă. Un minut i se părea o oară. În fine își luă de samă, că, spre a face pe Lina mai energică, trebuie, să se arăte mai nepăsătorîu, și voi să se așeze a lene pe un fotoliu, cînd veni și Lina.

—Da, ce era? Întrebă Costică.

—Ia o pareată! Cascovoaea venise să mai laude pe nepotul-seu Cfîtescu.

—Ei, și?..

—Am lăsat'o, să toace. Dar spune, ce gîndești, ce e de făcut?

—Ce să gîndesc? Pe care ți-l alegi dintre toți?

Lina își întoarse ochii spre fereastră ca și cum n'ar fi auzit ce zisese. Costică înse cu sînge rece continuă:

—Ba zeu! Berechetu e un om, o creatură, care te-ar ținea ca pe palmă. Nicî vînt rece nu te-ar ajunge. Ai trăi ca'n sinul lui D-zeu.

—Ducă-se dracului!

—A!.. înțeleg. Îți place mai bine Nunuleț. În adevăr, e un băet așa de blînd, așa de...

—Așa de prost, adăogî Lina.

—Prin urmare ajungem iar la Cfîtescu. Dacă e așa, nu pierde vremea. Du-te în salon, că te așteaptă Cascovoaea, să ți-l mai descînte.

—Ce ai mă rog? Nup oți să fii mai serios? întrebă

Lina care şedea gînditoare şi observă pe Costică, care i-se părea că aiurează.

—Cum să fiu mai serios? Te ajut bucuros înse alege unul, care-ţi place, numai să nu mă alegi pe mine.

Fără să mai zică un cuvînt, Lina plecă în spre uşă şi voi să iasă.

—Stăi verişoară, îi zise Costică, prinzind'o repede şi punîndu-se cu spatele'n uşă

—La ce să stai? Se vede, că te-a cumpărat care va şi acuma.,.

—Nu. Ascultă! În curînd va sosi un amic al unui frate de cruce al lui Berechetu, un berbant, care.....

—Dă-mi drumul, să mă duc. Costică! Mă duc văd că ai început acuma alte istorii.

—Mă rog... Verişoară, Domnişoară... te ador...

—Costică! zise Lina, nu poţi fi serios odată?

Costică devenind serios îi zise:

—Numai cu ajutorul aceluia vom putea să scăpăm din astă încurcătură. Ştiu, că atunci îi vom împăca pe toţi!

—Vezi! Iar glumeşti.

—Ba nici de cum. Îţi vorbesc foarte serios. Veî vedea. Du-te înse şi-mi caută o carte de vizită a vre-unui prieten de ai D-lui Berechetu.

—.. Şi după aceea?

—După aceea veî vedea.

—Costică! Spune-mi dacă nu glumeşti

—Îţi spun—

—Bine. Voiu căuta, dar . . .

Amzis şi nu mai adaug nemica, închie Costică, şi salutînd pe Lina, plecă.

....Deşteaptă e Lina, gîndea Costică mergînd. Cum să indignă, cînd începeam să-i declam pomelnicul cel mare de secături! Altele se dau în vînt după declamări şi curteniri. E o fată cu inimă, o fată care simte şi cuge-tă. Asemene fată merită a fi ajutată şi voiu ajuta-o, cît voiu putea. Desigur, Lina iubeşte pe Verescu. Se cunoa-

ște, se înțelege foarte bine. Esteriorul mărturisește în deajuns despre ceea ce se petrece în inimă, mai cu samă la oameni sinceri. Acei ce simt, acei ce iubesc, sînt neîncetat ocupați de obiectul iubirei lor, și nu caută să se înnămolească în acele formalități deșerte în care se dospesc germenii tuturor orgiilor și cu cari se acopăr viciile cele mai înjositoare. Nu. Lina nu este astfel. Ea a judecat, a cumpenit și în fine, s'a lepădat cu totul de mofturile, curtenirile și cochetăriele ce pe unele le încîntă. Ce zic eu? Le adorm chiar, le farmecă, dar sînt de plîns, cîci iele cred că atîta e totul și că totul se mărginește în curteniri, complimente grimasuri & Trist, trist de tot, cînd un om ajunge sa-și mulțamească întreaga sa ființă numai cu lucruri atît de proaste! Sînt lipsite de inimă și de sentimente. Tot ce fac și tot ce le place sînt niște fantome, niște visuri pe care le visază fără să doarmă, și întreaga lor personalitate nu e decît un automat, care poate să iubească după comandă, care e în stare, să arunce sorți, ca să vază pe cine iubește și să se amorezeze de orî-cine fără ca în realitate, să iubească pe cine-vă.

...Nu. Amorul nu se ia după nas, orî după sprîncene, orî după ciubote—cum le ar veni să creadă. In zădar citează și răscitează cataloage întregi de singalimente de ochi albi, păr negru, nasuri scurte, urechi lungi & Nu, Nu sînt acestea principalul. Este personalitatea întreagă este omul cu caracterul, cu calitățile și defectele sale, care poate să placă orî să displacă. De la acestea naște amorul iar nu de la ciubote, nici din recunoștință, orî din compătimire. Aceste din urmă sînt foarte departe de dînsul. Astfeliu gîndind Costică s'a dus acasă.

II.

Pe cînd începuse a însera, Costică s'el primblă pe stradă cu un tînăr, care tocmai în acea zi venise de la Galați și care împreună mergea la Dl Berechetu, cătră care avea recomandatie din partea unui prieten al acestuia foarte intim.

DI Berechetu s'găsi foarte fericit, cînd primî de la amicul seû cartea de vizită, pe care iera scris:

„Iubite Frate! îţi recomînd şi ţie în lipsa mea pe DI. Alex. Linescu, un tînăr foarte cum se cade şi în care am toată confienţa. N'am voit să pierd ocazia de a-ţi arătă cu ce feliu de persoană mă aflu în relaţie, de cînd lipsesc de acolo. Te sărut frăţeşte.”

Costică, spunînd, că are nişte afaceri, promise că se va întoarce mai pe urmă şi îi lăsă împreună.

(Va urmă).

ZOOLOGIEA D-lui B. NANIANU

Cărţile noastre de Studiu.

(*urmare*)

Mai departe vorbind despre sînge, D-l Nanianu zice:

„Sîngele* este un liquidu organisatu si nutritoriu alu animalelor.—Ellu este rosiu la animalele vertebrate, si la cîteva ne-vertebrate, p. c. la lipitori, éru la celle-alte animale este gîlbuiuséu liliachiu, si servă la intreţinerea vieţii şi formatiunea tuturor părtiloru corpului loru.— Sîngele vertebratelor privitu cu un microscopu, se presintă ca un liquidu gîlbuiu si transparentu numitu serum, în care plutesc niste globule rosii fórte mici, numite globule sanguine cari 'i dau colòrea rosîa.— Acestu liquidu, spre a nutri si mări fie care organ în parte, strebate totu organismulu unui animalu, déru după unu timpu óre-care adjuge ca să nu mai pòtă fi folositoriu, si în acestu casu are trebuintia să se prenoéscă, ceea-ce se face cîndu se pune în contact cu oxygenulu aerului.— Dupa acésta merge érá-şi spre a strebate din nou organismulu animalu-

---

* De aice înainte citaţiile din cărţile D-lui Nanianu, le vom face chiar după ortografia D-sale.

„lui și astu-fellu dă nascere la o funcțiune sau actiune
„numită *circulatiunea sângelui*.“

Iată tot ce ne spune Dl. Nanianu despre sânge! — Dar de unde provine acest sânge?—Privit cu microscopul, zice Dl. Nanianu, se vede compus dintr'un liquid gălbui, numit *serum* și din niște globule roșie etc. dar *globulele albe și globulinele*, nu trebuiesc măcar amintite? Dar serum din ce este compus?—Pe urmă mai zice, că sângele după ce nu mai poate fi folositoriu (dar din ce pricină devine nefolositoriu, nu-și bate D-sa capul ca să ne spuie, nici aici nici în vre un alt loc: este destul se afirme și elevii să creadă!) și în acest caz, are nevoie să se prenoiască, ceia ce o face, zice Dl. Nanianu, când se pune în contact cu oxygenul aerului.—Se vede că este destul, după Dl. Nanianu, că sângele nefolositoriu, să capete oxygen ca să devie earășî folositoriu! Arface bine D-sa să caute a se convinge că *prenoirea* sîngelui vînos nu mai se completează în plămîi, dar se face în mai multe alte locuri; așa să amintim cîte-va, ca măcar, acuma să aflu și Dl. Nanianu: *Sîngele cînd esă din vasele capilare, a perdut cea mai mare parte din materiile nutritive (care materii, trecînd prin părășii vaselor capilare, parte s'au fixat în țesături, iar parte a format limfa) și s'a încărcat cu produsele combustiunii fiziologice, așă în cît nu este bun pentru nu'rire; înse trecînd prin rărunchi, se curăță de urină, prin maiu se curăță de fiere și se încarcă cu zăhar; prin ajutoriul limfei chilului și prin materiile absorbite de a dreptul din stomah, sângele vînos câștigă mai toate materiile nutritive; rămîne acuma să mai câștige oxygenul și să se descarce de acidul carbonic și de prea multă apă, ceea ce se face în plămîi.* — Iată în scurt cum se face *prenoirea* sîngelui; dar nu așă de simplu cum pretinde Dl. Nanianu! Iată dar încă o idee falsă, pe care Dl. Nanianu se silește să o ticsască în capul nenorociților elevi, vroidnd a-i face să creadă că sângele se *prenoește*, pur și simplu în plămîi! Aceasta dovedește, că Dl. Nanianu n'are idee despre le-

gătura ce este între *digestiune* și *circulațiune*, ceea ce ne face să înțelegem pentru ce ne debitează asemenea e-normități.

Să trecem la aparatul circulatoriu și circulațiune.

Cu toate că descrierea aparatelor și a funcțiunilor, trebuie să fie cât se poate mai pe scurt, pentru ca să nu consume mult timp, totuși D-l Nănianu a fost prea econom la descrierea aparatului și a funcțiunii despre care ne ocupăm.—Dintre toate funcțiunile de nutrire, circulațiunea ieste de sigur cea mai grea și mai importantă; prin urmare aceia care cere mai mare luare aminte în predarea și descrierea ieî.—Circulațiunea fiind în cea mai strinsă legătură cu digestiunea, la studiul ieî avem ocazie de a vedea, dacă elevii au înțeles, sau nu, ceea ce au studiat până atunci; pe urmă respirațiunea și celelalte funcțiuni de nutrire, sînt mai mult numai niște părți complinitoare ale circulațiunei;—Deci este natural ca să se insiste cât se poate mai mult asupra circulațiunei; înse D-l Nănianu face tocmai din contra: insistă unde nu trebuie și aice unde se simte nevoe, trece răpe-înde și încă ceia ce spune ieste necomplect, obscur și în unele locuri chiar neezact.—Să dovedim cele zise!

Vorbindu-ne despre inimă (*cordul* după cum o numește D-sa pentru a nu se confundă, se vede, cu inima luată în sens poetic (?), cu toate acestea neologismul ieste prea riscat după mine, mai ales aice-unde nu eră nevoe), D-l Nănianu zice că ieste în torace între organele respirătoare, ceea ce ieste prea vag; căci în adevăr, putem întrebă: unde în torace? sus, sau jos? la dreapta, sau la stînga? mai aproape de piept, ori de spate? căci locul aparatului respiratoriu nu ieste încă fixat; respirațiunea studiindu-se în urma circulațiunei.—Apoi despre căpă-celele dintre auricule și ventricule, nu ne spune nimic; nici cum sînt, nici cum se deschid; ceia ce face că nici o dată mecanismul circulațiunei, nu va putea fi înțeles bine, fără acest detaliu puțin important la prima vedere.—Despre membranele inimei de asemenea nimic.

Vorbind despre *artere* și *vine*, D-l Nanianu ne lasă prea în ușor ca să nu ostenim, se vede; dar ar fi de dorit ca mai bine să ostenim pe cît sîntem în stare și să folosim ceva, de cît să ne fie ușor și să nu înțelegem nimic! Tot ce ne spune D-l Nanianu despre artere și vine, se rezumă în aceea, că există niște vase numite artere și vine, unele cu un rol și altele cu altul! Dar ceva în privința particularităților, care le fac în stare să-și poată împlini rolurile? Nimic și iar nimic, ca și pretutindenea!

Despre *vasele capilare*, iată ce zice D-sa: „Arterele „cu câtu se depărtéză de cordu, se dividu si se sub dividu „in ramure din-ce in-ce mai mici, cari ducu sângele in „totu organismulu animalu.—Acesta ramificatiuni, de dia- „metre mici, cari servesc de legamentu între artere si „vine se numescu *vase capillarie*.”—Se vede că D-l Nanianu și-a zis: vasele capilare, sînt foarte mici prin urmare le trebue și o descriere mică; căci alt feliu nu ne putem esplică, pentru ce a întreprins D-sa greaoa sarcină de a lămuri, în două trei rînduri, o partea așa de însemnată din aparatul circulatoriū.—Ieră necesar să afirme D-l Nanianu, că vasele capilare se află pretutindenea în organismu (afară de: unghii, păr, și partea vîrtoasă a oaselor); căci mintea unui elev din clasa a II-a gimnazială, nu ieste așa de pătrunzătoare, în cît să înțeleagă lucruri ce nu i se afirmă.—De asemenea ieră necesar să spună ce schimbare suferă sângele în vasele capilare și anume în ce chip; căci numai ast feliu elevii vor înțelege adevăratul rol al acestor organe, vor căpătă o idee mai complectă despre nutrire și vor înțelege origina limfei.—Dar ce-î pasă Dl. Nanianu de asemenea lucruri! Nu-î destul că face o carte pe care pune titlul de *Zoologie*? Nu-î destul, că spune că sînt vase capilare? Celealalte lucruri se spun în cursul superior!.—Însă cînd ajungi în cursul superior, zice că le-ai învățat în cel inferior și dacă treci la facultate, se presupune, că le știi din liceu!—Cam acesta ieste e-

fectul cărților didactice rele, făcute pentru începători.

Mă voiu abate puțin de la chestiune, ca să combat o obiecțiune ce ar găsi de cuviință, poate, să facă Dl. Nanianu:—„O carte didactică (ar zice poate Dl. Nanianu) nu poate să cuprindă toate explicațiile necesare, re-mîne ca profesorul să le facă etc. etc.—prin urmare puteam să scriu pe scurt despre vasele capilare, sau despre alte lucruri, lăsînd profesorului sarcina de a completa ect. ect.“ — Ieu unul sînt contra acestei idei.—O carte didactică, după mine, trebuie să cuprindă tot ce ieste cerut ca să se studieze în clasa în care se predă.—Profesorul prin explicațiile ce le face, trebuie să caute să lămurească cele scrise, să puie chestiuni în diferite chipuri, ca să vadă dacă elevii au înțeles, pentru ca mai pe urmă să poată spune tot ce ieste cuprins (cu cuvintele lor, nu după *buche*); profesorul înmulțește exemplele și poate chiar vorbi despre lucruri care nu sînt încă de studiat în acea clasă, dacă găsește în treacăt ocazie, adresîndu-se mai ales la elevii cei mai pricepuți.—Dar punctele esențiale, toate dezvoltările necesare pentru a fi bine înțelese toate chestiunile ce se trătează, trebuie numai de cît să fie cuprinse într'o bună carte didactică; căci se poate întîmpla ca un elev, să absenteză de la clasă într'o zi sau și în mai multe, sau poate să rămîie să corecteză la vre un obiect ect. atunci, dacă cartea va fi necomplet explicată, cine-l va face să înțeleagă lucrurile de cari are nevoie?—În fine explicațiile profesorului nu rămîn toate în mintea elevului, așa în cît are nevoie, să aibă un tot complet despre chestiunea cu care se ocupă, ca să o poată înțelege cum se cade, avînd, chiar prin aceea că se ating în carte toate punctele principale, ocazie să-și aducă mai bine aminte de explicațiile profesorului.

Dar și această obiecțiune, ar putea să o facă cine-va care ar fi scris o carte didactică, pe scurt însă fără greșeli; dar Dl. Nanianu care scrie pe scurt unde trebuie pe larg, care scrie lucruri netrebuitoare în locul celor

trebuitoare care face greșeli neertate, și unde nu face greșeli scrie echivoc, Dl. Nanianu zice, mai puțin de cât ori cine ieste în drept să facă această obiecție.

Aparatul circulatoriū fiind rău descris, mecanismul circulațiunei chiar de ar fi bine scris, tot n'ar putea fi înțeles; ce mai rămîne de zis cînd și descrierea acestui mecanismu, este rea?—Nimic altă de cât că D-l Nanianu și a pus aicea cea mai mare silință, ca să *completeze buchetul!* Să vă mai citez și din mecanismul circulațiunei cîte-va cuvinte de efect (cum știe numai D-l Naianu să facă!) și apoi vom trece la respirațiune, unde am speranța că voiū găsi lucruri și mai de efect de cât până acuma! Iată ce zice D-l Nanianu (nu uitați că citațiile sînt cu propria ortografie a D-lui Nanianu): „Cavitățile „cordului, spre a priimi si spre a dà afară sângele, se „dilată și se contractă succesivū, si astu-fellu, sângele „vânosu, care a nutritu organismul, vine prin celle două „vine cave, superiōră si inferiōră, în auricul'a drepta, „care contractînduse, 'lu impinge în ater'a plumonară.— „După acèst'a, sângele adjunsu în plumîni, se oxygenèza, „transformîndu-se astu-fellu în sânge arterialu etc.“!—Economia îl duce pe D-l Nanianu prea departe!—Vroind să spuie de o dată două lucruri, le încurcă pe amîndouă! „Cavitățile cordului spre a priimi și dà afară „sîngele, se ditată și se contractă succesivū. Prea înflorit stil și greu de înțeles, mai ales pentru elevi din clasa a II-a gimnazială! — Dar ce să mai zicem despre noua descoperire, făcută de D-l Nanianu, că sîngele venit în auricula dreaptă trece de aice, de a dreptul în artera ce merge la plămîi! Și noi, retrograziū, credeam că din auriculă trece mai întăiu în ventricul și apoi în arteră! Cît datorim D-lui Nanianu că ne a scos din așa *grosolană eroare!* Mai departe D-l Nanianu pentru a ne edifică în idea, că *D-sa nu știe cum se face, că sîngele din nenutritiv, devine iarăși în stare de a nutri* ne face plăcerea de a zice: „sîngele adjuns în plămîni, se oxygenèză, transformîndu-se astu-fellu în sânge arterialu etc“ Vrà

să zică, sîngele vînos numai prin cîştigarea oxygenului devine arterial?—Am arătat în urmă, în scurt, cum se face această schimbare.—Dacă în alte locuri D-l Nanianu nu s'ar fi pronunţat aşă de categoric, că *prenoirea* sîngelui, se face prin căpătarea oxygenului, atunci încă tot ar mai trece această frază, dar aşă cum stau lucrurile n'are nici o scuză.—Esact erá de zis; prin oxygenare, *se completează* schimbarea sîngelui vînos în arterial.

Începînd respiraţiunea, Dl. Nanianu de a treia oară ne dă dovadă, că nu ştie cum se preface sîngele vînos în arterial ; aşă în cît orî cît de încrezătoriu ar fi cineva, tot trebuie să se convingă în fine la a treia oară, că în adevăr Dl. Nanianu crede că numai prin respirare sîngele vînos se preface în arterial.—Iată ce zice D-sa :

„Respiraţiunea este o funcţiune, *care are de obiect transformarea sîngelui vînos în sînge arterial.*“ — Cum poate orî cine vedea, afirmarea este foarte categorică şi prin urmare falsitatea evidentă !

Mai departe vorbind despre ramificaţiunile *tracheei artere*, Dl. Nanianu zice că pe aceste ramificaţiuni numite *bronchii*, se află aşezaţi plămîii. — Nu ştiu ce a vroit să înţeleagă prin aceasta Dl. Nanianu, dar ştiu atîta că un elev cetind o ast feliu de descriere, îşi va închipui plămîii nişte organe de o formă oare care, puşi deasupra altor organe numite bronchii ; dar nici o dată nu-şi va închipui, cum trebuie, că plămîinii sînt o întrunire de ramuri de artere, de vine, de vase capilare, de bronchii, bronchii mici şi bronchiole şi în fine de vesicule pulmonare etc.—Trebuia să-şi dea Dl. Nanianu osteneala, să fie mai lămurit în espresiuni, mai ales cînd ştie că scrie pentru copii.—După aceea vorbind despre vesiculele pulmonare, nu le pune în legătură cu nimic, nu spune a cui ramificaţiuni sînt.—Ceia ce este mai grav însă, este că nu face nici o distincţie între diversele vase sanguine ce se află în plămîi, lăsînd prin urmare a se înţelege că arterele, vinele şi vasele capilare au toate aceleaşi funcţiuni în plămîi, ca şi în cecelealte

părți ale corpului; pe cînd din contra se știe, de ori cine are macar cît de puține idei de științele naturale, că parte din aceste vase au în adevăr aceeași funcțiune ca și în celealalte părți ale corpului, adică nutrirea organelor, iar cea mai mare parte au altă funcțiune și anume: arterele duc în plămîi sîngele roș închis, necapabil încă de a nutri organele; vasele capilare îl primesc roș închis și în ele se preface în roș deschis, prin aceea că oxygenul din aerul ce se află în vesiculele pulmonarie, trece prin părății acestora și prin ai vaselor capilare, unde înlocuind acidul carbonic, preface sîngele în roș închis, iar acidul carbonic mergînd pe o cale contrară de cum a mers oxygenul, trece în vesiculele pulmonare etc.

(Va urmă).

VERSURI.

Scrise pe o ladă de cîni

Prindeți cîni de la oameni,
Păzitorii le luați
Că, ast-fel fără de teamă,
Făr' să fiți băgați în samă,
Să-i ucideți, să-i prădați.

* * *

Oh și cum nu am putere!
La un loc să vă adun,
Și în locul lor în ladă,
Să vă primbl ziua pe stradă
În gît nodul să vă pun! . . .

* * *

Ar fi lumea liniștită
Cini se vor liniști
Ear voi, din cupeul vostru
Vă veți spune „Tatăl nostru,“
Cînd ai frîngiei veți fi . . .

C. Mille.

CRITICĂ LITERARĂ.

„Veniamin Costaki“

Mitropolit Moldovei si Sucevei

Epoca, viața și operele sale

1764 - 1846

de

ANDREI VIZANTI

Prof. la Univ. din Iassi.

Autoriul își ia ca subiect de studiu figura Mitropolitului *Veniamin Costaki*, figură încă adînc săpată în memoria părinților noștri.

Lăsînd la o parte exagerațiunile autoriului asupra caracterului clerului nostru, din studiul întreprins reeasă ideea, că *Veniamin Costaki* a fost unul din pușinii zidari ai edificiului nostru cultural și că a reprezentat mai bine de cît altîi figura preutului creștin, a apostolului lui Crist, că el a fost pentru Moldova ceia ce *Lazăr* a fost pentru țara—Românească.

Ca și *Lazăr* el a muncit pentru *organizarea scoalelor românești* și introducerea în ele a limbei pămîntene, avînd a lupta ca și *Lazăr* cu întunericul fanariotic.

Blînd, cultivat, din familie aristocratică dar proteguitoriu al plebei, iată caracterul lui *Veniamin*.

Unul din meritele cele mai însemnate ale învățatului Mitropolit e și faptul, uitat de autoriu, că el este cel întăiu, care a protestat contra *patriotismului* reu înțales, și aceasta cu atît mai mult cu cît nu-i se poate nega lui *Veniamin* calitatea de bun patriot.

Eată înadevăr ce zicea Mitropolitul Moldovei pe la 1822, în „*Funiea saŭ frînghia întreită*„ :

„Patriotismul cel ce atîta să laudă : fapta bună aceasta, a căria lucrarea eră atît de pricinuitoare de bucurie la cei vechi, și este atît de vestită la cei mai noi : această faptă bună, carea, întru atîta lungimi de ani au fost păzitoriul slobozeniei Eladiei, și carea au înalțat pre Roma la stăpinirea Lumii. fapta bună aceasta, zicū, trebuie încă și ia a să închide (despre Cristiani) pentru că nu numai nu să învoiește, ci încă și să înprotivește iubirei de oameni aceia

„cu buna eugetare, și catoliceștii dragostii cristianismosului. Hristianul nu este „nici al unui politostăpinerii sau împărății dinparte, el este cerătanul lmei etc etc.

„Hristianismosul ne rinduște să iubim pe toți oamenii și patriotismosul, „să silnicim cu totul pre toate celelalte neamuri, ca să înălțăm buna norocire „cea nălucață a neamului nostru etc . . . .

„Căci sub obrăzurul răvnei ceii pentru folosirea cea opștească, să ascun- „de nu numai de la ochii altora, ci și de la ai săi pre pofta folosului său din „parte, și slobode cu toată voia pre nedreptatea cea asupra altora și pre ocară „nu numai fără cercetare, ci și cu fălire.

etc. etc. etc.

Un lucru însă ne-a atins în studiul D-lui Vizanti, e mania cunoscută de mult, a scriitorilor noștri de a face din biserica noastră un scut de apărare națională:

„Clerul zice D-l Vizanti, faclia bisericeii și a poporului, scutul tradițio- „nal de ocrotire, era și el căzut, desconsiderat și persecutat.

Nu tăgăduim meritele unor barbați din cler ca *Dosoteiă, Iacob, Dioinsie Lupu, Darabant* [din Transilvania] etc dar sintem convinși, că purtarea și actele lor nu aveaū alt motorii decit faptul că erau mai culti, mai cinstiti și mai energici, decit toți contimporanii lor și nici decum înprejurarea că erau clerici.

Din contra capii clerului român de multe ori au contribuit spre risipa neamului nostru și în înprejurări și restricte așa de grele încit ei erau datorii să-și apere *independența bisericeii și a țerei lor.*

Dacă am putut scăpa din aceste păsuri asta nu o datorim de cît întâmplării și faptului că voind doi să ne înghiță am sca- pat, grație sfezilor lor.

În anul 1769 când *Ecaterina* supusese țerele romine, luând de la locuitorii chiar și jurământul de credință, cine se face agen- tul și principalul instrument al Rusiei? *Ambii mitropoliți ai țerilor.* În *Moldova*,—*Gavril*; în Muntenia, *Grigorie*. Ei robesc țara, Ru- siei și cer sinodului rusesc „*ra tot dinadinsul ca să fim supt Stă- pânească aparare a Pr. Sf. Voastre.*“*]

Adeca cu țara, își robesc și independența bisericeii lor. Nu vom cita toate actele și scrisorile, care de caie mai slugarnice ale ambilor mitropoliți și a boerimeii cătră *Romantov, Caterina*, gene- ralui *Etem* s. a. m. d. Cetitoriului îi de ajuns, să deschidă „*Ar- hiva Românească*“ a D-lui *Cogălniceanu* sau *Resboiele dintre Ruși și Turci* de A. D. *Xenopol*, pentru a se convinge de rolul jucat de clerul nostru în această înprejurare.

La 1848 când, *Revoluțiunea* triumfese în Muntenia, cine este cel întâiu care trădează cauza națională, desaprobînd actele *guvernului provizor* a căruia președinte fusese cu câte-va zile înna- inte?—*Mitropolitul Neofit* **).

*) *Arhiva Romanească*. V. I. p 165.

**) V. zî *Regnavlt.* trad. rom. p. 473—474—proclamația mitropolitului cătră popor—in care numește guvernul provizor „rebelii“.

Astăzi chiar, fie-care din noi stie rolul cel joacă mitropolitul Transilvaniei față cu deșteptarea Romînilor.

Alt-fel studiului D-lui Vizanti, merită laudele noastre, regretăm însă că nu s'a dat mai multă dezvoltare analizei operilor destul de numeroase, ale lui Veniamin.

Starea poporului de pe la începutul veacului nostru este expusă cu culorile cele mai vii:

„Toți trăsesu și se învățescu din sudoarea frunței lui și toți 'lă aseprese „și 'lu dispôie. Arendașii cum și slujbașii însărcinați cu stringerea dărilor și a venitorilor pot să'l jăfuească fără milă și să întrebunțeze chiar *înșelătoria* și *silnicia* ca să'i scoarcă până la cea de pe urmă para, fiind siguri de impunitate. Terorul este fără ocrotire; pentru dînsul dreptate mai nu este. Nu mai e nimeni care să'l aperse, nim-ni care să'i aline durerea și să'i asculte păsurile! Chiar și dreptul cel mai sfinț al tînguirii este frustrat și anulat prin imensa „distanță ce desparte pe asupriți de asupritori“.

În scurt—opera D-lui Vizanti e folositoare și ar fi de dorit ca să găsească imitatori.

Emil.

Femeea și legea

Este știut, că toate legile sînt bune măcar pe hîrtie, adecă par a fi mai mult sau mai puțin juste și egale pentru toți. Dar oare e așa și cu legile relativ la femei? Nu; aceste legi chiar pe hîrtie sînt nesuferite, pentru cine are cît de puțin respect de demnitatea sa personală. Asemenea legi n'ar trebui a avea ființă în secolul al XIX, și sînt o adevărată deriziune. Mă întristez gîndindu-mă, că ele vor rămînea ca acte ale despotismului bărbătesc. Ele sînt tot așa de ridicule față cu progresul, cum ar fi de ridicul cineva înbrăcat în frac și cu mănuși albe, în cap purtînd înse un ișlic *) colosal și în picioare niște sandale.

Să răscolim puțin legea și ne vom convinge. Art. 195., *Bărbatul e datoriu protecțiune femeii, femeea ascultare.*

Cred, că mai îngîmfată frază și tot odată mai poruncitoare nici nu se poate. Aice se dă pe față gustul bărbaților, de a avea pe femei, dacă nu sclavă, cel puțin protejată.

Dar protecțiune nu se încapă unde este dreptate, de aceea nici femeea în drepturile ei nu are nevoie de protecțiunea bărbatului.

„Dar femeea ascultare“. Aice se înțelege mult, bărbatul bate

*) Un soi de căciulă, ce purtau boerii vechi, mare aproape ca un cortel de damă, cu cît eră mai mare cu atîta mai nobil.

din picior și zice: trebuie să mă ascuți, sînt bărbat, legea îți poroncește.

Se poate zice, că în acest articol legiuitorul nu s'a urcat cu rațiunea mai sus de cît cavaleriî din evul mediî, cari pentru un cal bun erau în stare să dea și 20 de femei, și căroră femeia trebuia să le se scoale înainte, cînd se aproprieau și să-i servească chiar, la masă.

Poporul fără să fi cetit legea o urmează *ad litteram*, și poate chiar o întrece, căci nu trebuie să uităm, că dacă minoritatea femeilor se bucură de oare-cari favoruri și stimă aparentă, nu e tot așa și cu majoritatea femeilor, adecă cu femeile din popor. Aice adevărat, găsim legea aplicată în toată rigoarea ei; aice bărbatul știe că *el e stăpin, el e capul tuturor din casă*; și cum n'ar fi? Nu a apucat așa de la părinți? Nu a auzit, el de mic copil că, „*femea nebătută, ca moara nefrecată*“ „*că cucoșul trebuie să cînte, la casă și nu găina?*“ La cununiea civilă primarele nu i-a spus, că „*femea să asculte de bărbat!*“ La din contra știe el ce să facă.—Și mai pre sus de toate, părintele, la cununie n'a zis: „*femeia să se teamă de bărbat*“. Și la finea cununiei nu i-a sărutat femeia mîna?

Actul de supunere e făcut; femeia recunoaște singură prioritatea bărbatului, ea se constituie oare cum, ca sclavă a lui.

Iar consecințele acestor prejudiții, acestor cerimonii le vedem degrabă. Ele sînt cele mai triste, cele mai revoltătoare. Am văzut cu ochii miei femeii muncitoare, chiar fără nici o vină [nu că recunosc în vre un caz bărbatului dreptul de-a-și bate femeia] lovite până ce sîngele le nădușă pe nas și pe gură. Și oare care din femeile de la țară n'au primit asemenea semne de protecțiune din partea bărbaților?

Dar cui să se jăluiească—primarului sau părintelui? Dar noi știm că de multe ori chiar ei nu sînt mai corecți în purtările lor cu femeile! sau cel mult cînd vede că a ucis'o prea tare se mulțamește a-i zice: „*Dar bine—bre ticălosule, așa se bate femeia.*“?

—Adică poți s'o bați dar nu s'o uciți, nu să-i rupi ciolanile, căci atunci poți să ai a face cu procurorul, și încă mai mult, că acum n'are să-ți poată munci cîteva zile.!! . .

Degrădarea demnității omenești la femeie a ajuns până la așa grad, în cît acum nu mai pot zice bărbații ca mai înainte:

„*Cinele e mai credincios de cît femeia, pe dînsul îl bați și el tot îți lînge mîna, pe cînd femeia ca mai ba.*“ Ca probă că e așa, voiî cita următorul fapt dintre altele multe: o femeie care primea aproape în fie care săptămînă, dacă nu și mai des, cîte o bătaie bună dela iubitul ei soț, fu într'un rînd așa de crud maltratată încît a trebuit să intervie serjentul să o scoată mai mult

moartă din minele acestui hotentot. A doua zi, procurorul îștiințat vine la constatare. Ce să vezi? femeea în pat negă complet, zicînd că nu e adevărat, ceea ce zice serjentul. Atunci procurorul de indignare întoarnă spetele (stupește) și fugе. Și negă totul numai ca bărbatu seu să nu fie pus la amendă, preferă batae de cît a pierde cîți va mizerabili franci.—Ce ne trebuie mai mare probă de degradarea morală a femeii; și cine e altul oare vinovat, de cît societatea care lasă ca jumătate din omenire să degeneze, căci nu trebuie să uităm că, „bărbatul se naște și se crește de cătră femeie și ori ce va fi folositorii femeii va fi și bărbatului,?”

Un lucru nu trebuie iarăși de uitat: că civilizația și moralitatea unui popor atîrnă de la cultura și moralitatea femeii. Și cum s'ar putea ca o mamă, ca cea mai sus citată, să dea vre-o dată cetățeni energici, care să-și apere drepturile cu riscul vieții chiar! Nu, nici o dată. Asemenea mame vor da bărbați care pentru un franc vor vinde și conștiință și patrie, ne vor da zic, așa felii de bărbați, cari vor zice: „*ubi bene, ibi patria*“ [unde-i bine acolo-i patria].

Prin urmare vedem că nu e nici o nevoie ca legea, să mai dea avînt barbaților ci din contra să pue stavile puternice acestei bărbării, care ne reamintește vristă cea mai selbatică a omenirii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sophia Nădejde.

CĂTRĂ FEMEII.

după

Sut'er Lauman.

Ființi nevinovate, soții, mume și fete,
Voi, cari, nu cunoașteți de cît chinuri amare,
Voi ce purtați de veacuri, a sorței apăsare
Pe-a voastre slabe spete! . . .

O treceți cu ale voastre slăbite, palizi chipuri
Trecute fără vreme, o treceți ne'ncetat,
Pe lingă egoiștii, e -și trec viața-n risipuri,
Pe lingă coruptorii cel mirșav și bogat,
Pe lingă fatalistul ce-avînd l'a lui picioare,
A lumii bunuri, crede, că pe acest pămînt
Tot omul e ferice din leagăn la mormînt! . . .
Că relele din lume sînt rele necesare,
Că sărăcia trebui, să fie cu prisosul
Cum noaptea e cu ziua, obscur cu luminosul . . .

O treceți, treceți veșnic, voi, cărora de plîns
De vreme înaintе, frumșeta vi s'a stins . . .
Lupta-vom în viață alături cu voi,

Noi oameni de nimică, poeți, nemernici, noi
Visionari. Copil, soțul, fete și mume
Voi, care nu cunoașteți de-cît durerea-n lume!!...

Const. Mille.

CE ȘTIM DESPRE LUME ?

(Urmare).

Am spus, că în lume se află materie în mișcare în spațiul nemărginit, acuma rămîne să vedem de mai ieste în lume și altă cevă afară de materie și spațiu.

Lumina nu e de cît o senzațiune (simțire) a noastră. Fizica ne arată, că în lumea dinnafără nu se află lumină și că *eterul în mișcare tremurătoare, e pricina senzațiunii de lumină.*

Căldura e deasemenea o senzațiune a noastră, cauza acestei senzațiuni e tot *eterul în mișcare tremurătoare.*

Sunetul e o senzațiune a noastră, în lumea lucrurilor, cauza sunetului e *materia ordinară în mișcare tremurătoare.*

Electricitatea. Lumina, căldura și sunetul produse prin corpî electrizati au aceleași cauze, ca și lumina, căldura, sunetul produse altfeliu.—Un corp, cînd e electrizat pozitiv, (de exemplu o bucată de sticlă fre-cată cu postav), are pe dînsa o pătură de eter îndesat; un corp electrizat negativ (de exemplu, o bucată de reșină bătută cu o coadă de vulpe). are pe dînsa o pătură de eter rarit.—Cînd se zice, că trece prin o sîrmă un curent electric, aceasta înșamnă, că eterul se află în curgere prin sîrmă.—Pentru ce atrag corpurile electrizate bucățele de hîrtie, de măduvă de soc etc, și apoi le resping, într'un cuvînt, toate fenomenele electrice se pot explica foarte ușor cu teoria espusă aice în scurt. Ieu am luat'o din „*Unité des forses physiques*“ a lui *Secchi*.—Așă dar cauza fenomenelor electrice e în etër în mișcare și nu în altă cevă. Vre o putere nu există.

Magnetismul e de mult explicat prin ajutoriul electricității. Prin urmare o putere magnetică nu există.

Atracțiune. Mai toți oamenii culți cred, că materia se atrage, adică *trage pârțicică la pârțicică.*

Dar numai să cugete puțin și vor vedea, că e neînțelez cum ar putea o pârțicică de materie să tragă la sine pe alta. Secchi dă, pe cât cred ieu, o teorie, care explică cum se face, că lucrurile se petrec, ca și cum s'ar atrage corpurile.—Iel arată pe larg, cum, din aceea, că pârțicelele de materie ordinară și de eter se mișcă în jurul lor, tremură, urmează că *pârțicelele de materie și corpii materiali sînt împinși unul spre altul.* Această împingere explică totul și de acuma înaintea lumii a ajuns și mai ușor de priceput de cât înaintea.— Prin urmare nici o putere de atracțiune nu există în lume.

În scurt ori unde presupunea fizica veche o putere, știința modernă, căutînd a străbate cât mai adînc, a găsit *materie în mișcare.*

Se poate dovedi că nu există forță sau putere, prin următoarea judecată:

Materia e întinsă și nu se lasă străbătută, sau în limba științei, materia e *întinsă și împe netrabilă.*

Spațiul e întins și se lasă străbătut sau *spațiul e întins și penetrabil.*

Tot ce există cu existență separată, trebuie să fie întins. A zice că în spațiu există *ceva*, dar acel *ceva* n'are mărime, nu prinde nici cât de puțin loc, e o absurditate. Prin urmare: Tot ce există în lume e întins: ceea ce e întins nu poate fi de cât orî *penetrabil*, adică *spațiu*, orî *nepenetrabil* adică *materie.* Deci tot ce există în lume e orî materie orî spațiu.—*Forța* ne putînd fi nici spațiu, nici materie, nu există. Tot așa putem dovedi că nu există nici *spirit*, nici *Dumnezeu.* Deosebirea e numai că spiritul se confundă cu materia și că un singur *Ce* e numit cînd *Spirit*, cînd *Materie*, pe cînd *Forța* și *D-zeu* nu există de loc.

Dacă aceste scurte noțiuni înșirate aice se vor părea încurcate nu e vina noastră. În articulele viitoare vom căuta a le mai limpezi prin alte dovezi.

Innaintea de a închiia partea hotărîtă pentru acest No. voi spune ceva despre *inertie*. **Inertia e proprietatea materiei de-a ou-și putea schimba starea de mișcare sau de repaus în care se află, fără o cauză de dinnafară.**—Cauza înse e în totdeauna altă materie și nu vre o putere neînțeleasă.

În No. viitoriu voi arăta, că materia e fără început și fără de sfârșit, adică *eternă* și din eternitate, în mișcare.

(Va urmă)

I. Nădejde

TUNȘUL.

„Sărutarea-ți e mai dulce de cât fagurul de miere
„Și-al tău sîn rotund și fraged mai plăcut e la vedere
„De cât erinul primă-verei ce abea e-mbobocit,
„Vorba ta mai mîngăioasă de cât glasul de iubire
„Ce privighitoriū-l scoate îmbătat de fericire
„Vesel și de-a lui soție și de plaiul înflorit.

*

„Eu, haiduc cu flinta lungă ce ucid fără de milă
„Pe ciocoiul cu-ochi de vulpe, pe tiran ce țara'npilă,
„Cînd de foame urlă lupii și se face vreme rea,
„Cînd al ernei viscol geme și uritul mă cuprinde,
„Cînd de patime nebune doru'n mine se aprinde,
„N'ași muri de întristare, dacă tu n'ași fi a mea? . . .

*

„Și-apoi cine-mi dă curajul, să urmez a mele soarte,
„Să-mi port fruntea printre gloanțe, să dau piept cu recea moarte
„Și să fac să mi se'nchine chiar și dracul blăstămat? . . .
„Cine-apoi iar mă desmeardă și-al meu nume tot șoptește
„Și cînd soarele resare și cînd soarele-asfințește.
„Cine pentru mine-adesă lacrimi calde a vărsat
„Dacă nu, tu sorioară? . . .

*

„Calul mieu să mi s'aducă,
„Calul mieu ce-și are fuga ca un șoim, ca o nălucă,

„Mindrii mei tovarăși cînte, cîntecul cel vitejese
„Vom bea vin în sănătatea codrului ce ne umbrește
„Armelor ce ne resbună, brațului care muncește , . . .
„Și la drum! . . .

* * *

„De astă dată ca și trăsnetul cerese
„Să străbaterem în palatul unde șede cel ce jură
„Că dă mîna cu dreptatea și cu toate astea fură
„Până însuși și cămașa omului nenorocit,
„Să isbim destrăbălarea sufletelor înjosite
„Fala lor care și-o plimbă în carete aurite
„Spre a-și da un aer mare în poporul flămînzit! . . .

* * *

„De-a murit Mihul Copilul, Mihul păunaș de munte
„Ce cu durda-î ghintuită mi-ți putea ca să înfrunte
„Ca să bată, nu o sută, dară miî de poterași,
„De-a tăcut Iancu Jianul de acărui umbră numai
„Lefegii și boerime tremură până și acuma,
„Dacă Tudurel Olteanul, căzui pradă unor lași . . .
„Nu-i nimic! . .

* * *

„A noastre pale agere și ascuțite
„Nu le-om ținea mici o clipă să stea'n teacă ruginite,
„Ci pe cît voiî fi al vostru și voi frații miei de cruce
„Ne vom face datoria după legea haiducească,
„Ca neghinele și spiniî de pe holda românească
„Din pămînt, din rădăcină pentru veci să se usuce“

* * *

Zice Tunsul Căpitanul și lung ceata îi răspunde
Printr'un **ura** ce puternic în pădure mi-ți pătrunde,
Cum pătrunde 'n miez-de-noapte cite-odată vijelia,
Frunza agitată scoate freamete de înfiorare . . . .
Ear echoul se deșteaptă și repetă'n depărtare:
„Să trăiască Tunsul nostru, să trăiască haiducia!“

București 1880.

Din. N. Saphir.

Stelele cazatoare.

Cine n'a observat, în nopțile senine, acele puncte luminoase ce par a se deslipi de pe bolta cerească și a pieri în văzduh; pe cari poeziile le cântă și pe cari toți le privim cu plăcere?

Acest fapt a fost observat din cea mai îndepărtată vechime; căci de sigur, îndată ce omul a început a avea timpul, să-și ridice privirile la ceriul a trebuit să le vază; și mult timp s'a mulțămît, să constate numai faptul fără a căuta să-i dea vre o explicație; și nici putea fi alt felu, când trebuia să lupte cu fiarele, cu natura, cu foamea; când iera singur în contra atitor necazuri.

Dar acum, când omul e în societate, când unii au timpul a se mai îndeletnici și cu alte lucruri, nu numai cu acele ce-i asigură traiul, simțeste nevoie de a-și explica tot ce îl înconjoară.

Faptul căderii stelelor a dat loc la diferite credințe: Unii cred, că sînt chiar stele adevărate, ce cad; dar aceasta se vede că e fals, căci de pe bolta cerească nu s'a pierdut nici o stea din cîte au fost observate; unii cred că sînt stelele vieții omenesti și că la moartea fie căruia om cade una. Această credință este și la noi în popor, cum vedem în balada populară „Miorița“

„Iar celei măicuță
„Să nu-i spui draguță
„Că la nunta mea
„A căzut o stea.

Cum am zis, aceste stele pot fi observate în fie care sară, dar de două ori pe an la 10 August și la 11 Noemvrie [stil nou] numărul lor ajunge foarte mare. În 1799 Humboldt fiind la Cumană, zice că așa ierau de multe în cît credeai a vedea un foc de artificie!

La 13 Noemvrie 1833, Arago raportează, că fiind pe coasta răsăriteană a Americii, le vedea așa de numeroase ca fulgii de omăt.

Schiaparelli ne dă următoarea teorie asupra acestui fapt: Cometele, cari se mișcă în jurul soarelui, lasă în urma lor semănate mulțime de bucăți de materie cometary. Aceasta se mișcă pe aceeași orbită ca și cometa din care provin și, fiind împrăștiate foarte des, constituie ca un felu de curent meteoric. Acuma noi știm că și pămîntul se mișcă în jurul soarelui, și când acesta în mișcarea lui taie orbita curentului meteoric, sau, mai bine, trece oare cum printrînsul, bucățile cometare, frecîndu-se de atmosfera pămîntului se pot vedea. Și fiind că pămîntul taie de două ori pe an această orbită, în August și Noemvrie de aceea atunci se văd așa de multe.

Sînt multe lucruri cari dovedesc evidența acestei teorii, noi vom cita numai unul: s'au măsurat orbitele a trei comete, și acestea coincid tocmai cu orbite celor mai principale curențe de stele căzătoare.

Bolidele sînt tot un soi de meteore cari se observă în spațiu, numai sînt mult mai luminoase de cît stelele căzătoare, și foarte rare. Nu s'au înregistrat de cît vro mie de bolide. Acestea stau în strînsă legătură cu aerolitele [pietrele căzute din ceriū], tot deauna căderea unei aerolite e precedată de apărerea unei bolide: Așa la 26 april 1803, în departamentul Orne, citeva minute după aparițiunea unei bolide foarte mari, avu loc o explozie grozavă urmată de detunături, pornite din un nour negru, izolat pe cerul senin, și pe urmă căzură o mulțime de pietre meteorice încă fumegetoare; cea mai mare cîntărea 10 kilograme.

Aceste pietre aū fost observate foarte de mult, și cel înțaiū fier pare a fi extras din ele; de a colo numele lui în grecește *αἰήρος*, care poate e îrudit cu latinescul *sidus-sideris*, stea.

Constituțiunea lor mineralogică și chimică e aproape aceeași la toate; se găsește oxigen, sulfure, fosfor, fier, cărbune și mai multe alte substanțe dintre care nici una nu e streină pămîntului.

Aerolita de la *Urgueil* afară de celelalte substanțe conținea încă și un fel de materie a căreia compozițiune se asămăna foarte mult cu a *turbei* (o materie cărbunoasă). Se mai găsește în unele chiar păturele de prund, vra să zică, găsım urme de ființi organice și urme de acțiunea apei, cea ce probează, că aū trecut prin acea fază în care e pămîntul. De acea pare foarte probabilă teoria, că ele fac parte din vre o planetă sfărmată; sau din vr'un satelit al pămîntului. Sfărmaturile frecînduse de atmosferă luminează și unele cad chiar pe pămînt.

S. G.

ȚIGANUL LA STÎNĂ

Anecdotă populară.

Un țigan o dineoară, fiind prea dorit de caș
„Doamne, zise, bun e cașul, d'apoi unde găsi-l-aș ? !
„Dar găina se hrănește de-acolo de unde scurîmă.“
Pleacă deci și iel la stîină, colb îi rămănea în urmă.
Peste rîpi, peste ponoară mergea, nu mai căuta
Și gîndind cum va fi cașul, tot, mergînd, mereu cînta.

Nu știea ce este cașul, nici-o dată nu mîncase;
Dar știea că-î de mîncare, dela alții cît aflase.
Mergea peste cîmpî de-a dreptul, alergă cu bucurie
Dar la stîna cînd ajunse o găsi de tot pustie.
Toamna fiind pe sfîrșite ciobani, s'aũ fost mutat
S'aũ fost dus cu-ale lor turme să le ducă la iernat
Cum intră țiganu'n stîna se uită pe jos, pe sus
Căută să vază cașul oare unde va fi pus.
Tot cătă țiganul cașul, și de ciudă ce-î ieră
Se opri'n mijlocul stînei și'ncepu a șuieră
„Iaca stîna . . . Unde-î cașul? . . . Încă ochii nu-mi văzură
„Să nu fie caș la stîna ori la crîsmă băutură.“
„Iaca stîna-î mare, largă; dară unde-î cașul? . . . Unde?
„Pește'n baltă, caș la stîna, toată lumea îți răspunde!“,
„Așa zeu! Vină la stîna, și te du cum ai venit
„Ba încă de risul lunei și flămînd și ostenit.
„S'apoi parcă văd acasă cum vor rîde toți de mine
„Tot mereu strigîndu-mi brava și zicînd: fii-ți de bine.
„Ba stăi! Omul să se plîngă tot de-a-una de noroc.“
Astfelîu închiē țiganul răpede pornind din loc.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Într'un cuiu în fundul stînei de demult stă spînzurat
Un hîrzob *) cel pun ciobanii pe puțin la strecurat.
Țiganul zăbind hîrzobul, îl luă pe dată jos
Și-l cătă cu de-a măruntul și pe față și pe dos.
Și cum ieră vechiū hîrzobul unsuros și slimuit
Mirose, țiganul, gustă, ș'apoi zice: „ negreșit!
„Uite cașul drăgălașul, cum s'ascunde se'ndosește,
„Nici nu suflă, nici nu mișcă și la mine tot pîndește.
Deci voind ca să mănînce să și puse jos 'n stîna
S'așeză frumos grecește și ținea hîrzobu în mină,
Cearcă, mușcă dintr'o parte, de'nprejur, de prin mijloc
Și apoi voind să-l coacă s'apucă și făcu foc.
Pe cînd sfîrirea mai tare îl luă încetinel
Și voind să-l mai răcească începū să sufle'n iel.
Dară șfara fiind arsă hîrzobul s'a desdoit
Și cum îl ținea țiganul drept în gură l'a lovit.
Auleu! strigă de-o dată și mai cît pe ce să cază,
Nici cu ochii de durere mai nu mai putea să vază,
Apoi cum stă jos hîrzobul, cu o tristă cătătură

*) Hîrzobul e făcut dintr'o neua, în doiță în formă de cerc, și țesut pe din-
lăuntru cu șfară ca un grătariū. Ciobanii pun pe el streacătoarea.

Împingîndu-l cu piciorul, ținea mâinele la gură,
„Du-te dracului de-aice, du-te caș afurisit
„Strîmbătură cîrlobată, cine dracul te-a'ndoit ?
Plecă deci scîrbit țiganul și cum necăjit ieră
Clătina mereu cu capul, căci nu putea șuieră.
„Ducă-se acum și-aceasta după câte au mai fost
„Caș îmi trebuia acuma mai ales, că-î zi de post .

Th. D. Speranță

Curs elementar de Geografia celor cinci părți ale lumii de
I. Mărescu. București. 1881.

Această carte e menită pentru clasa I-a gimnazială și nu-mi pot stăpîni înfrîmarea, cînd știu că va fi introdusă pretutindenea și că va contribui și iea la întunecarea minții copiilor. Să nu mi se ceară, să fiu parlamentar cu Dl. Mărescu, îmi e cu neputință, lucrul e peste măsură de grav.

Dl. Mărescu ne spune la pag, VII sus: „Am ăis că pămîntul este ună planetă și că are, ca și cele-lalte corpuri cerești, ună putere de atracțiune, în virtutea căreia se învîrtește, ca toți planeții, împrejurul soarelui, Ucare-lu atrage, Cetc.„—Așa dar pămîntul are o putere de atracțiune, care-l face să se miște împrejurul soarelui!! Cîte clase primare, să aibă oare autoriul?

În alt loc ne spune că mișcarea pămîntului în jurul soarelui e cauza anotimpurilor [?!]. N'am ce zice, bine înțelege Dl. profesor cauza anotimpurilor, d'apoi încă elevii!!!

Aiurea mai găsim o frază tot așa de plină de secrete ca și oraculele Pythiei: „Axa pămîntului . . . . . are o pozițiune înclinată și se numește planul eclipticei.„—Așa dar, să fie știut, că axa pămîntului se numește planul eclipticei, acei cari cred alt feliu sînt niște ignoranți!!

Tot de la Dl. Mărescu mai aflăm, că la eqinopții axa pămîntului e *verticală* [?]. Noi nenorociții locuitori ai Iașului, depărtați de focariul de lumină unde strălucesc asemenea genii, ca Dl. Mărescu, credeam, că axa pămîntului e în tot deauna verticală, căci trece prin centru. Dar poate Dl. Mărescu crede, că e perpendiculară axa pămîntului pe planul în care se mișcă centrul lui. Fie și așa! Dar tot nu e adevărat; axa pămîntului e în tot deauna înclinată de 66,° 31, 44". pe planul eclipticei.

Tot Dl. Mărescu a aflat, că *soliștiu* se cheamă o înclinare a axei pămîntului(?!). Multe mai auzi cît trăești!! Parcă văd cu ce gust va pune note rele elevilor, cari nu vor înțelege această definiție, ilustrul și originalul astronom de care ne ocupăm!

Din cartea Dluî Mărescu aflăm încă și altă ceva, adecă că vînturile alizee bat de la N. la R. Curios unde a găsit, Dl. autoriu, aceasta. Ieu credeam, că alizeele bat între tropice de la *Răsărit spre Apus* și acuma văd cu mierare, că bat într'o direcțiune caraghioază de la N. la R. Tot așa se mai află și direcțiuni, ca de S. la E, de la S. la V, etc înse, numai în cartea Dl. Mărescu.

La pag. XIV ni se spune, că apa se recește și se încălzește mai repede de cît uscatul și prin aceasta explică, că locurile de pe lingă mări au climă mai rece.—Auzi minune! și șarlătanii de francezi, germani, etc, ne spun, că apa se încălzește și recește mai încet de cît uscatul și că marea răcorește căldura verei și încălzește receala iernei—Închipuiți-vă, ce șireți, voiau să ne amăgească și, numai mulțămită Dl. Mărescu, am putut afla cum e adevărul. Onoare lui!

Bruma, roua, grindina, sînt explicate, dar rău. Cetiți și veți vedea.

La pag. XXI aflăm, că *apa iera poate în stare de vapori*, înainte de a cădea pe pămînt. Bine că presupune măcar aceasta altfeliu am fi crezut, că ieră în formă solidă, pe pămîntul topit de fierbîntală.—In ori ce caz tot știe Dl. Mărescu mai mult de cît Dl. V. Pompilian.

La pag. XXI ni se mai spune de *granit pietrificat*, mai auzisem de un profesor de științele naturale, care ne spunea de *pietre pietrificate*. Dl. Mărescu poate cu drept cuvînt a se numi colegul acestuia. Mai crede Dl. Mărescu, în naivitatea sa, că granitul e coaja primitivă a globului. Se înțelege, ce nevoie avea Dl. autoriu să se țină în curent cu știința. Bine, ca proiectul lui D. Conta s'a îngropat pentru vecie!

La pag. XXII ni se spune cu mare ifos, că plantele (pină brazil, etc) au apărut pe pămînt înaintea animalelor (scoici, pești, etc).—Bine de tot, și în secolul trecut tot așa se credea, chiar Biblia nu spune altfeliu!! Așa dar să fie știut tuturor, că plantele toate cîte sînt, au apărut întâiu pe pămînt și tocmai tîrziu s'au arătat și animalele.—Frumos de tot, dar ce vor zice elevii cînd vor afla altfeliu, în cărțile de Geologie, chiar în cele mai rele?

Noi știm, că plantele cele mai inferioare au apărut o dată cu animalele și că apoi încetul cu încetul s'au perfecționat și unele și altele.—Așa arată și Darwin și acei care-s contra lui.—„D-zeule atot puternic, va exclamă, Dl. Mărescu, criticul meu e „Darwinist și nu crede în Biblie.” Dar ce e de făcut, strige ce va pofti.

La pag. XXIII Dl. Mărescu alungă pentru tot deauna oare-

cari animale de pe la noi, prin căderea a cîtimî mari de ghieață pe cîmpuri de pe culmele munților(?!!)—E vorba de perioada ghietaților.

La pag. XXIII. Aflăm că Dl. *Mărescu* admite împreună cu Dl. *Tipeiū* (?) de la Focșani și cu Dl. *Navianu* etc, ca dintr'un balon am vedea pămîntul învîrtindu-se în jurul osiei lui și trecînd cu toate meridianele pe sub balon (?!!). E o adevărată epidemie, credința aceasta. De sigur că nu lipsește de cît o odă de Dl. V. Pompilian, pentru a face nemuritoare invențiunile acestor domni. În No. 1 s'a combătut această rătăcire profesorală.

Din punctul de vedere al limbei putem cită fraza: „*Fetișșismul e un cult gros . . .*” Se vede că monoteismul e subțire!! Apoi formele *Europi, ierni, vulpi* etc, în loc de *Europei, iernei, vulpei*, am auzit că se dau drept genetive dace!!!—Sărmană limbă pe ce mină ai încăput!—Noi credeam, judecați, ce naivi ieram, că *vulpi* este o formă populară nouă a căreia istorie e următoarea: *vulpi-liei vulpi-ieii vulpei, vulpii, vulpi*.—De ce se amestecă oare, și în limbistică Dl. *Mărescu*? Închier critica, dar să fie știut, că numai cele mai gogonate am luat, si că în general ideea mea e că ar fi mult mai bine, să se vîndă cartea la băcălie pentru învălit de cît să se dea în minile copiilor.—Dacă Dl. *Mărescu* înse va fi trimes' o la expoziție la Veneția, halal, că avem cu ce ne laudă, ne face onoare! Iar dacă D-nii profesori respectivi vor introduce-o, atunci n'am de cît să cred că pentru copertă a fost introdusă.

I. N.

PASTORIUL.

Cînd soarele 'nroșește cu-a sa coronă norii
Cînd totul e 'n tăcere și liniștea domnește
Cînd ceriul să 'nălbește și cînd toți muritorii
Aud prin vis cucoșul ce ziua le vestește

Pe colnice 'nverzite din zori de dimineață
Cu gluga la o parte și'n bătu-i rezămat
Privește 'n urma turmei păstoriul pe verdeață,
Din fluer zice doina pe cîmpul rourat.

Din fluer cîntă doina, cu ea și-alină chinul
Prin ea se recorește de foc și de văpăi
Își vindică durerea își curmă și suspinul
Necazul și-l alungă pre dealuri și pre văi.

Cîntînd începe ziua cîntînd i-se sfîrșește,
Durerea, veselia le spune tot cîntînd
Și singurul tovarăș ce vieața-i veselește
E fluierul ce-l plînge, durerea-î alinînd.

Cîntînd păzește turma ce paște liniștită
La miei cu drag privește, privește jocul lor.
De-î veselă sau tristă, orî chiar posomorită
Așa e pe la țară vieața de păstor.

Th. D. Speranță.

RESPUNSUL D-LUI B. NANIANU.

În „Olteanul„ de la 12 Iulie se încearcă Dl. Nanianu a răspunde criticei mele din No. 1 și a apăra *Introducerea în științele naturale.*

Despre *eclipsele inelare de lună* nu ne răspunde nemic, cum rămîne prin urmare, există orî nu?

Despre *fazele lunii* ne spune, că și H. Garcet tot așa le spune. Afirm, că Dl. Nanianu nu înțelege textul francez.

Despre *n-buloasele nerezolubile*, Dl. Nanianu își închipuie, că toți astronomii de astăzi, oameni ca Secchi, confund cu acestea *niște nourași albicioși prin reflecțiunea luminei ce primesc de la sorî. ca și de la soarele nostru.*—Greșală, D-le Nanianu, nebuloasele gazoase situate la distanțe colosale de noi există în mare număr, ba chiar se știe prin *analiza spectrală* nu numai că sînt gazoase, dar și parte din materiile din care sînt compuse. După teoriile moderne, aceste nebuloase vor da naștere la nebuloase rezolubile, adică compuse din sisteme planetare dar pentru moment se arată gazoase și cu adevărat nerezolubile.

Despre constituțiunea fizică a soarelui, Dl. Nanianu crede că a sfîrșit, numind pe *Faye sarcastic(?!)* și de-cărînd teoria lui o *innovațiune fără temelie.* Vom

arătă în unul din N-le viitoare, cum se dovedește, că Faye, are dreptate.

Despre cauza liniilor tran versale negre din spectrul solar nu ne răspunde nemică Dl. Nanianu, adecă recunoaște că a greșit în cartea D-sale și că am avut dreptate în critica mea. Citește în „*Revista științifică*“ D-le Nanianu ori măcar în *Natura* lui Barăș de la 1866, despre analiza spectrală.

Despre căderea pietrei mai spre *apus* de la verticală nu răspunde de a dreptul Dl. Nanianu, ci dă a înțelege, că T. U. nu cunoaște descoperirile lui Newton, Kepler, etc ori că sînt greșeli (') de tipariu, pe cari le impută D-lor Maiorescu și Catargiu. Pentru mine e dovedit, că D-sa a crezut ceea ce a scris, prin aceea că alege partea *apusană* a unui turn.—Și e posibil să admită D-sa și teoria celui cu ocolirea pămîntului în 24 de ceasuri, dacă va fi consequent.

Despre proba cu pendulul, Dl. Nanianu tot crede și acuma, că din cît a spus D-sa urmează, că se rotește pămîntul.

Dl. Nanianu se înșală, dacă crede că toți profesorii vor îndreptă greșelile din Introducere. Aice în Iași cunosc ieu 2 cari le-au lăsat așa cum ierau și peste 100 de elevi numai anul acesta au rămas cu ideea, că există *eclipse în'ore de lună*, că *umbra pămîntului se vede atun'ci în formă de cerc pe lună*, că *piatra cade mai spre apus de vrticală și că aceasta e o probă de rotațiunei pămîntului* etc. Acești profesori sînt D-nii F. și D. Apoi corectarea greșelelor are defectul de a fi nepedagogică, căci elevii își vor zice, cum a observat un colaboratoriu al Contemporanului, G. G. Nădejde. „*Cum să nu fac ieu greșeli, dacă autorul cărței face,*” și așa se discreditează știința.

Despre criticarea celorlalte cărți ale D-sale, nu va așteptă mult Dl. Nanianu, a văzut, că Zoologia e la rînd, Geologia îi va urmă. Chimia am primit'o

și dacă vă fi ceva de zis în bine ori în reu nu vom lipsi.

Critica mea nu poate fi numită necuviincioasă, și dacă Dl. Nanianu nu va răspunde, voi socoti ca o ascundere în dosul unor pretexte. Nu uitați Dl. Nanianu, că D-sa a zis frază: „Mai culpabili sînt pretențioșii de a ști ceva fără pricepere în acele **sacre**(?) științifice,, și că i-o pot aplica D-sale fără a fi necuviincios.

La revedere.

T. U.

Maternologia (Educațiune și Igienă) de
Dr. I. C. Drăgescu. 1881. (Constanța.)

Această carte apărută de curînd, nu poate să nu atragă atențiunea noastră, fiind una dintre cărțile de prima necesitate publicului și mai cu samă femeilor. Căci pe lângă subiectul interesant ce îl tratează, este apoi scrisă cu artă, afară doar că limba nu e prea românească. Dar ori ce laudă ar fi palidă pe lângă original, de aceea pentru a o recomanda mai mult publicului, credem de datoria noastră a face o estragere cu oare cari comentarii.

În C. I, ca întroducere D. Drăgescu face o mică dare de samă de starea morală a societății. Iată cite-va locuri mai însemnate: „Secolul nostru este bolnav, și minciuna este boala lui, minciuna care slăbește și corupe“. „Pretutindenea minciună, în fapte ca și în literatură, cu toate acestea numai adevărul ne va salva. În drumul pe care s'a angajat omenirea nu poate găsi de cît rușine și căință“.

Putem afirma că starea morală și materială este descrisă foarte adevărat, așa vorbind despre tinerimea noastră zice: „Juni-me de azi este slabă, ostenită în demineața vieții, fără iluziune în suflet, fără iubire în inimă, parfumată, pudrată ca o cochetă, bolnăvicioasă, sau din cauza boalelor moștenite, sau din cauza propriilor vicii“.

Toate aceste degrădări fizice și morale le atribuie autorul

---

1). Greșeli inse nu de tipariu, căci se reproduc și în ediția a III a Cosmografiei, unde tot se vorbește de eclipse inelare de lună, de căderea pietrei spre apus, etc.

lipsei de educațiune și mai cu samă complectei neglijări a instrucției femeii, care singură ar putea forma oameni de inimă, oameni cari să simtă și să practice binele; pe cari nedreptatea să nu lase indiferenți. Cu această părere ne unim și noi, căci îndată ce femeia va fi apostolul cauzei omenirii, societatea va fi salvată.

În **C. II Femeia**. Aice găsim o schițare, a stărei femeii în anticitate și în prezent; găsim descris ce educațiune primește iea acuma și ce educațiune ar trebui să primească.

Vorbind despre pensionatele centrale iată ce zice: „Fetele „sărace crescute în pensionatele centrale ies de acolo cu gusturi „aristocratice, cu capul plin de romane, cu dorința de a brila cu ori „ce preț, cu pofta luxului, cu ura muncii, cu inima stearpă de ori ce „sentiment nobil, și multora le este rușine chiar de familia lor. Ce de „vin în urmă cele mai multe din ele nu este trebuință, să o mai spun“.

Găsim încă următorul pasaj: „Nu vreu emanciparea femeii, „acea emancipare nerațională care în Statele-Unite ale Americii „a dat roade destul de triste, ci egalitatea ei la drepturile muncii, „ale progresului și proprietății comune“. Ieu cred că ideea Dl. Drăgescu e greșită, căci nu înțeleg, ce roade așa de triste au produs emanciparea femeii în America? După cât știu, nici corupția, nici mizeria nu e mai mare de cât în Europa, și chiar de ar fi, tot nu s'ar putea atribui emancipării femeii, ci organizării actuale a societății; și nu iea D-lui sama, că e chiar contradicție, căci atunci zic adversarii noștri, iată în America femeia are aceleași drepturi ca și bărbatul și totuși ea nu e ceea ce ar trebui. Aceasta însă după cum am zis, nu dovedește nimic alta de cât că relele actuale nu se vor îndrepta numai cu emanciparea femeii. Apoi nici nu-s emancipate femeile în America.

Pe urmă mai zice D-lui, că cere pentru femei dreptul muncii, acest drept îl au majoritatea femeilor și poate, că încă muncesc prea mult, fără ca să le folosească ceva, căci măcar că o femeie din popor e aproape independentă economică de bărbat, ea totuși este sub stăpânirea lui, din cauze foarte multe.

Din **C. III**, unde trătează despre mamă, ne vom mulțami să „cităm „Adevăratele cauze ale corupțiunii și decadentei morale „vurilor trebuie atribuite nesciinței și neglijenței mamelor în educațiunea copiilor și relelor exemple ce le dau“.

Mai arată încă cât e de nevoie ca copilul să fie crescut de mama sa, care mai mult de cât ori cine poate sădi în inima copilului sentimentul binelui, frumosului, și justului; dar din nefericire după cum fie care știe, nu e așa, căci femeile bogate au alte ocupații cari le sunt mai plăcute de cât a-și crește copiii; iar cele sărace din cauza nevoei trebuie să-și lase copiii în sama în-
timplării.

In C. IV. Vorbind despre căsătorie ne arată în detaliu re-
lele actualei însoțiri și stabilește, că căsătoria nu ar trebui
să se facă decît bazată pe amor și stîmă reciprocă.

Leată citeva, ziceri: „Astăzi în amor, ca în toate, am devenit anticități. Tot este lucru vechiu fosilizat“. „Nu știm să iubim“
„Bătrînii reprezentau Amorul sub forma unui copil, ce ține areul
„în mînă. Astăzi amorul în o mînă ține un orologiū, în cealaltă o
„pungă cu galbeni, numără minutele ce i se par, că trec prea în
„cet, și privesce cu drag la pun-gă cu gălbănași“.

„Căsătoria fără iubire este ca un arbore plântat în năsip“.

„Căsătoriile disproportionate sunt acelea, cînd un tînăr se
„însoară cu o femeie mai mare de cît el, sau bătrînă; sau cînd o
„fată tînără se mărită cu un bătrîn, un erin cu un cadavru. Co-
„piii eșiți din aceste însoțiri nenaturale sînt slăbănogi și mai să-
„raci în calități înalte“.

„Veacul nostru cu cît îmbătrînește cu atîta devine mai po-
„sitiv. Poezia a murit. Căsătoriile din ziua de azi în general
„sînt un *tără*. Nu se mai însoțesc inimile și sufletele, nu se ca-
„ută mulțămirea sufletului, fericirea, ci *zestrea*“.

După aceasta urmează un studiu asupra legilor moștenirii în
care autorii s'au servit de teoriile celor mai noi autori ca Hae-
ckel, Darwin și alții. În c. VI se trătează despre educațiune în-
nainte de naștere, ceea ce în adevăr e foarte folositoriu, căci fie
eare din noi știm cîte nenorociri se întîmplă din cauza ignoran-
ței, mai cu samă, cum e moda că fetele nu trebuie se cunoască ni-
mică înainte de măritare și să fie lipsite de cunoștința datorielor
ce li se cer, de aceea nu vom putea în de ajuns recomanda ma-
melor acest op.

„O femeie însărcinată ar trebui să fie considerată și respec-
„tată, ca o ființă sacră, cine vatămă o asemenea ființă ar trebui
„se fie pedepsit ca criminal.“ Dar din nefericire majoritatea fe-
meilor în timpul gestațiunei sufăr crunte bătăi, și mizerie; mi s'a
spus cum în timpul unei făceri moașa vîzînd, că e cazul grav,
spune bărbatului să aducă doctor, căci e pericol; eariel drept răs-
puns și încurajare, începe a înjură zicînd că-i va croi cî-
teva ciomege peste spinare și o va lecui pe dată. „Femeia în-
„sărcinată trebuie protejată, trebuie pusă într'o atmosferă de lini-
„ște, veselie și mulțămire. Impresiunile dureroase și urite ce li sim-
„te mama, le resimte copilul ce-l poartă în sin, și urmele lor pot
„să rămînă neșterse în toată vicața acestuia“. Cele zise sunt niș-
te adevăruri nediscutabile; dar, din nefericire, ele au fost scrise
sînt și vor fi, fără ca starea lucrurilor să fie alt felu de cît ieste.

Ce contrast între ceea ce ar trebui să fie și între ceea ce
ieste: d. ex. am văzut o femeie, care a născut copilul mort și

vinăt tot, din cauză că a trebuit să muncească cărînd cu banita, și apăsînd pe pîntece; iar în timpul lehzuziei bărbatul ei cerșă castraveți acri ca să-i dea ca hrană.

Iată deci realitatea de toate zilele!! „Alimentațiunea ei să fie bună și copioasă“!?. „Femeea însărcinată să renunțe la caprici- „casa tiranic a modei, veșmintele ei se nu apese nici pieptul nici „vintrele, corsetul trebuie proscris, fiind că tot deauna și la feme- „ea neînsărcinată deviază direcțiunea țîților, strică grațicasa con- „vexitate a vintrelui, lungeste în mod ridicol pieptul. Cele mai „frumoase femei din Orient și din America nu poartă corset, și „au corpuri minunate, cari ar deșteptă invidia în cea mai mare „parte din femeele noastre cu taliea de paianjin“.

Aici arată autoriul toate nenorocirile și relele corsetelor, și eu din partea mea rog pe femei să citească cu atențiune acest capitol și poate se vor convinge de acest rău în contra căruia strigă toți doctorii cei mai eminenti. Observațiile făcute asupra cadavrelor de femei încorsetate sunt teribile. „Toți medicii cari au văzut ocaziune să deschidă cadavre de ale femeilor ce purtară corset și cari muriră în etate tîneră, găsiră mari deviațiuni ale viscerilor“. Arată pe larg că prin corset se atrofiază mușchii respiratori și că cine respiră rău e pe drumul ofteiței.

(Va urmă)

Sophia Nădejde.

Monstruoziță literare și științifice.

Balasanade. Fatalitatea pe semne că urmărește pe D-nul Balasan! . . . Fatalitatea de-a spune enormități!

Ast-fel în unul din romanurile editate de D-lui și care servise ca foileton al foaiei intereserelor generale, găsim cuvîntul „*atac de picături*“

Muncindu-ne, fără folos, să înțelegem ce a voit să spună traducătoriul, am luat opul francez și am găsit „*attaques de goutte*“. Ei D-le Balasan, dacă în Dicționarul D-lui Codrescu nu se explică această locuțiune, apoi poți s'o traduci cum îți va veni la socoteală? . . .

Atacul de podagră și cu *atacul de picături* ce are a face? .. Inse — *Balasano sat!*

Să nuni se spue că nu e rolul nostru de-a ne ocupa de *stele atît de tel scopice* ca D-nul Balasan. D-sa are un jurnal, tipărește cărți și ast-fel falsifică gustul și credințele științifice celor cel citesc! . . .

* * *

Ni se spune ca nu trebuie să se dăm copiilor știința, așa cum este. De ce? Motive se găsesc ori unde.

Pedagogia însă ne spune că baza tuturor cunoștințelor se căpătă în copilărie și o idee căpătată din această vîrstă cu foarte mare greutate, se poate scoate mai tîrziu din capetele copiilor. Deci e evident că trebuie să-i dăm copilului de la început idei științifice adevărate. Ast-fel, ori și cine a trecut prin școală știe ce buimăcială a fost în crierii noștri atunci cînd *Geologia* a venit în contradicere cu ideile religioase și cu tot ce știam de copii . .

O carte care nu se ține riguros de această idee este „*Învățătorul Copiilor*“ de institutorii *Creanga, Răceanu* etc — Ast-fel despre Furmici ni se spune că aū *ac*, că aū *stupid veninos* cu care împoasăcă, că, corpurile albe, mici și asemănătoare cu grăunțele de orez, sunt *ouăle furnicilor*, pe cînd în realitate nu sunt de cît nimfele lor. Poporul le numește ouă, dar tocmai cartea trebuie să spuie adevărul. Furmicile nu aū *ac*, — sunt calomniate pe nedrept, stupidul veninos nu e de cît un liquid cuprins într'o beșicuță așezată la capătul pînticelui. Dar nu e mai puțin adevărat că nu este un stupid, nime ce se dă liquidului secretat de gură.

Despre albine iar ne dă o mulțime de idei false; ast-fel ni se spune că trîntorii sunt mai mari de cît matca, cea ce-i fals; că albinele fac ceară din polenul florilor, cea ce iar e fals, căci ceara este secretată pe partea de desupt a cîtorva inele de la pîntece, și numai atunci cînd albina este nutrită cu *materii zăhăroase*. — Matcele cele tinere nu merg cu roiul, după cum ni se spune, cea mai bătrînă mîniindu-se fuge dinpreună cu cele ce-o urmează—formînd un roiū.

Sunt și-alte greșeli—cu timpul le vom arătă.

* * *

România propășește pe calea științei; eri în domeniul fizicii azi în acel al Matematicilor! Stefan și Mihaiū saltăți din mormintele voastre! Dl. F. r profesor al unei școli secundare din Iași a aflat un nou method de-a ridica perpendiculare cu echeriul!

Se așază ipotenuza pe linia dată și prin borta echeriului se trage perpendiculă (!?!) Dar dacă echeriul nu e bortelit?!....

Și cu toate aceste nu progresăm? Nu avem acum până și **Caligrafie Națională!**

* * *

Ascultați acum și pe un licențiat din Paris (Dijon?). Domnul Victor Pompilian într'un articol „*Despre Vulcani*“ ne spune că „*cauzele erupțiunelor vulcanice sunt și că poate vor rămănea necunoscută pentru eternitate.*“ În eterna-i d-sale neștiință nu știe

lucruri cari sunt cunoscute și încă de mult. In critica Geologiei D-lui Nănaianu ne facem datoria să i-o spunem deși nu suntem *licențiați* !.. (nici din România, necum din Paris sau Dijon !) In alt articol ne mai spune că *paserea muscă* se hrănește numai cu *nectar*. E mai poetic, dar neadeverat. Paserea muscă e insectivoră și dacă D-lui nu a avut la îndemână decât pe Buffon a cui e vina.—Poezia și știința stau la extremități.

Progres ! Progres !

Verax.

REMAS BUN ! ! . .

Remas bun ! locuri de bine !
Țara mea, oraș străbun ! . . .
Dragi amici ce ca și mine
Luptați pentru-al țerei bine . . . .
Remas bun ! . . . .

Remas bun ! finți meschine,
Capete ce-a deșert sun,
Voi a neamului rușine ;
Rămâneți și voi cu bine
Remas bun !

Remas bun ! dragă Marie,
Vis de aur, vis nebun
Tu, ce-ai fost a mea junie,
Lacrimi și bucurie,
Remas bun !

Remas bun ! dragi sorioare !
Remas bun ! mormint străbun
Unde-ai miei zac în uitare,
Tată, mamă iubitoare,
Remas bun !

1881 Iași Iuliu.

Const. Mille.

IDEAL ȘI REAL.

Idealul mieu! . . . vis gingaș, cu aripi albe, frumoase,
 Ce mi-a leganat pruncia și mă leagănă și-acum
 Cînd, pe-aripa fantasiei, gîndul meu măhnit se lasă
 Cînd găsește loc de odihnă pe-al vieții spinos drum.

Idealul meu! amorul, scump tovarîș al vieții,
 Inbrăcat în haină albă, ca și roua de curat. . . .
 Pasiune fără capăt, ce, din faptul tinereții
 Și pîn'la mormîntul rece, te conduce ne'ncetat. . . .

Idealul mieu! femea brună, cu ochi de scînteie,
 Fîica-a plebei ce să simtă pentru cel nenorocit
 Gata de-a muri cu mine pentru-a binelui ideie,
 Braț în braț, mînă în mînă, gînd în gînd necontentit.
 Și realul? . . . . .

. . . . . Oh realul pentru mină nu există
 Cîci sub prisma-mi ideală toate-apar ochilor miei.
 Unde-a fi realitatea josnică, mîrșavă, tristă,
 Îmi veți spană, voi prieteni? Cam și care-i chipul ei? . . .

BCU Cluj / Central University Library Cluj *Const. Mille*

BIBLIOGRAFIE.

* * *

Maternologia de Dr. I. C. Drăgăscu. Constanța 1881.

* * *

Spartacus sau războiul robilor. Roman de Benoit Malou. Trad. de I. Nădejde. Ese în fascicule à 15 bani exemplar. Abonamente pentru întreaga operă (15—20 esale) se poate face în redacția „Contemporaniului” costînd numai 1 fr. 50 b. exempl.

INȘTIINȚARE.

Toți d-nii autori sau editori sunt rugați să ne trimeată cite un exemplar din scrierile sau edițiunile D-lor, spre a le face cunoscută aparițiunea și a da samă de conținut.

Redacția.

CĂTRĂ D NII ABONAȚI.

Toate persoanele, care au binevoit să primească ambele prime numere, sunt rugate că să grăbească cu achitarea abonamentelor. Alt-fel vom fi siliți a lăutrerumpe trimeterea revistei.

Administrația.

CORRESPONDENȚĂ.

D-lui H. E. H. în R. S.—Nu vă vom nega talentul poetic; cea ce vă negăm este cunoșterea limbii romine. — Vom face tot posibilul că No. 2 să se publice, cele două strofe, de la urmă înse, radical modificate.

Redacția.